

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Растовцева С.Н.* Сущность социально-экономической эффективности развития региона [Электронный ресурс] / *С.Н. Растовцева* // Регионология. – 2008. – № 4. – Режим доступа: <http://regionsar.ru/node/216?page=0,1>
2. Управление социально-экономическим потенциалом региона: учеб. пособ. [*И.О. Калининкова*]. – СПб. : Питер, 2012. – 234 с.
3. *Шалатов В.В.* Алгоритм формирования стратегии социально-экономического развития региона в современной модели рыночного хозяйства: На материалах Республики Адыгея : дис. ... канд. экон. наук / *Шалатов Василий Владимирович*, Майкоп, 2006 – 178 с.

4. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні: аналіт. доп. / *С.О. Біла, Я.А. Жаліло, О.В. Шевченко, В.І. Жук* [та ін.]; за ред. *С.О. Білої*. – К. : НІСД, 2011. – 80 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/innovation_Bila.indd-bb655.pdf

5. Звіт УкрІНТЕІ про науково-дослідну роботу «Дослідження щодо інституціональних основ інноваційного розвитку». Ч. 2, № держреєстрації 0113U000634. – 299 с.

6. *Шапкин В.В.* Методологические основания институционализма / *В.В. Шапкин* // Проблемы современной экономики. – 2011. – № 2 (38). – С. 58–62.

УДК 330.341

ВИКОРИСТАННЯ МОНІТОРИНГУ СТВОРЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ДЛЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Т.В. Гавриш

Постановка проблеми. За оцінками експертів сучасне економічне зростання характеризується визначальним значенням науково-технічного та технологічного прогресу й інтелектуалізацією основних факторів виробництва. Внесок інноваційної складової в приріст ВВП розвинутих країн збільшився: в США з 31 % у 1980-ті роки до 34,6 % на початку нового століття, у Японії відповідно з 30,6 до 42,3 %, у Європі з 45,5 до 50 % [1].

Сьогодні темпами впровадження новітніх науково-технічних розробок і рівнем розвитку наукоємного виробництва, ефективністю та динамічністю інноваційних процесів значною мірою визначається конкурентоспроможність національних економік. Тенденції розвитку сучасної економіки демонструють орієнтацію державної політики розвинутих країн світу на

використання наукових знань як головного ресурсу економічного зростання.

Проблема формування конкурентоспроможної національної економіки об'єктивно визначає активізацію інноваційної діяльності. Орієнтація на інноваційний шлях розвитку, яка проголошена у багатьох законодавчих актах та програмних документах України, вимагає розроблення на засадах сучасних концепцій управління стратегій інноваційного розвитку, зокрема розвитку науково-виробничої сфери на основі реалізації її потенціалу. Визначаючи інноваційні перспективи економічного зростання України, дослідники наголошують на створенні інноваційної інфраструктури, розвитку високотехнологічного виробництва, трансферу технологій, інтеграції науки, освіти й виробництва тощо [2; 3].

Аналіз публікацій за темою свідчить про велику кількість досліджень зарубіжних і вітчизняних учених у сфері управління науково-технічним потенціалом і впровадження результатів наукових досліджень. Вагомий внесок у розвиток теоретичних і прикладних аспектів розв'язання цих проблем зробили як вітчизняні вчені-економісти (В.М. Геєць, Ю.М. Бажал, Б.А. Маліцький, В.П. Соловйов, Л.І. Федулова), так і зарубіжні дослідники (Й. Шумпетер, Б. Твісс, С. Фріман, Г. Менш та ін.).

Метою статті є аналіз динаміки впровадження науково-технічної продукції, створеної за результатами науково-технічних робіт, виконаних у 2008–2010 рр.

Виклад основного матеріалу. Національній економіці України притаманні такі риси, як технічна та технологічна відсталість, значне фізичне та моральне зношення основних фондів, низький рівень використання виробничих потужностей, висока матеріало-, енерго- та ресурсомісткість, відсутність або низький рівень інноваційної діяльності. Відсутність прогресу в освоєнні та впровадженні новітніх розробок і технологій заважає підвищенню конкурентоспроможності промисловості, що певною мірою спричиняє глибоку структурну кризу та спад виробництва. За часи незалежності України технологічно деградували великі високотехнологічні комплекси (авіабудування, електронна промисловість, радіоелектроніка, верстатобудування, приладобудування тощо), потенціал яких мав би стати підґрунтям економічного розвитку країни [1].

Для модернізації економіки на основі використання результатів наукової діяльності унікальні можливості можуть надати моніторингові дослідження створення та впровадження наукової продукції.

Проведення моніторингових досліджень щодо стану створення та впровадження науково-технічної продукції, отриманої за результатами наукових робіт бюджетного фінансування,

сприяє появі передумов для більш ефективного розподілу бюджетних коштів на науку, посилення відповідальності замовників – головних розпорядників впровадження результатів замовлення, забезпечення безперервності виконання етапів наукового процесу (фундаментальних, прикладних досліджень і науково-технічних розробок) і здійснення контролю за доведенням результатів замовлення до стадії практичного застосування, тобто тоді, коли вони починають давати віддачу для національної економіки. Велику роль відіграє фактор часу. Тому час впровадження результатів наукових досліджень за можливості повинен бути найкоротшим. Найкращий термін – три роки.

Основою проведення в Україні моніторингу і аналізу показників створення і впровадження результатів наукової діяльності бюджетного фінансування є низка нормативно-методичних документів: постанова Кабінету Міністрів України № 1084, наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 10 (zareєстрований в Міністерстві юстиції України за № 146/20459), яким затверджено Порядок надання відомостей про основні результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності та у сфері трансферу технологій.

Відповідно до зазначеного Порядку головні розпорядники бюджетних коштів подають відомості щодо стану створення і впровадження науково-технічної продукції, одержаної у процесі виконання наукових досліджень і розробок бюджетного фінансування у звітному році.

Серед основних показників, які характеризують результативність науково-технічної діяльності, виділимо такі:

- кількість створеної наукової (науково-технічної) продукції за результатами проведених досліджень у звітному році:
 - види виробів, у тому числі, техніки;
 - технології;
 - матеріали;
 - сорти рослин і породи тварин;

- методи, теорії;
- інше;

- кількість наукової (науково-технічної) продукції, створеної у звітному році і впровадженої протягом трьох років з моменту створення.

Дослідження показали, що структура створеної науково-технічної продукції (НТП) за рахунок бюджетного фінансування залишається майже незмінною протягом останніх років: нові види виробів становлять близько 5–9 % від загальної кількості створеної продукції, технології – 9–11 %, матеріали – 4–5 %, сорти рослин і породи тварин – 1–2 %, методи і теорії – 26–33 %, інші види продукції – від 40 до понад 50 %.

Значною мірою результативність науково-технічної діяльності визначається *ступенем реалізації її результатів*, тобто впровадженням, іншими словами, тоді, коли вони (результати) починають давати віддачу для національної економіки.

Про загальний стан впровадження у 2008–2013 рр. науково-технічної продукції, створеної у 2008, 2009 та 2010 рр., свідчать дані табл. 1.

Аналіз динаміки свідчить, що інтенсивність впровадження НТП з роками знижується. Так, у рік створення в середньому впроваджується понад 83 % від загальної кількості НТП за весь період впровадження (3 роки після року створення). У наступні роки цей відсоток значно знижується.

Така ж тенденція спостерігається і для окремих видів науково-технічної продукції. Як приклад, у цій статті наводимо дані мо-

ниторингів створення і впровадження таких основних видів НТП, як види техніки, технології та матеріали (табл. 2).

Загалом рівень впровадження цих видів НТП (від кількості створеної продукції) становить: для видів техніки і технологій – близько 50–60 %, а матеріалів – 30–40 % (див. рис.). Це свідчить про те, що вчасно не освоєна науково-технічна продукція або морально застаріває, або спочатку була неактуальною.

Висновки

У сучасний період впровадження результатів НДДКР зберігає свою актуальність. Водночас, як відзначають дослідники, приблизно половина вітчизняних підприємств обробних галузей не відчуває гострої конкуренції, оскільки працює на відносно невеликих сегментах внутрішнього ринку, як правило, не виходячи за рамки своїх регіонів. Тому в них немає стимулу до постійного оновлення асортименту товарів, котрі випускаються, і модернізації основних фондів, що перешкоджає їх інноваційному розвитку.

Однак було б неправильно зводити впровадження тільки до організації на основі отриманих науково-технічних результатів матеріального виробництва. Справжнє вирішення питання про впровадження передбачає розробку проблеми переходу з однієї стадії в іншу по всіх ланках циклу «наука – виробництво». Зв'язки між етапами і ланками цього ланцюга мають не лише економічний, а й правовий характер, і відсутність правового оформлення цих зв'язків тягне за собою негативні наслідки.

Таблиця 1

Створення та впровадження НТП за роками

Роки	Створено НТП, од.	З них впроваджено, %	Інтенсивність впровадження за роками, %			
			рік створення	наступний*	наступний*	наступний*
2008	14573	69,8	82,8	15,8	0,7	0,8
2009	13364	61,7	83,4	12,0	1,7	2,9
2010	14189	74,7	85,1	5,3	3,7	5,9

* Під наступним роком мається на увазі: для 2008 – 2009, 2010, 2011 рр.; для 2009 – 2010, 2011, 2012 рр.; для 2010 – 2011, 2012, 2013 рр.

Одним із таких наслідків є те, що створювані нові види техніки і технології, особливо ті, що відповідають останнім досягненням світової науки і практики, своєчасно не освоюються і морально застарівають в абсолютній більшості випадків. Інший наслідок полягає в тому, що впровадження більшості вітчизняних новітніх досягнень, як правило, закінчується опублікуванням повідомлень про

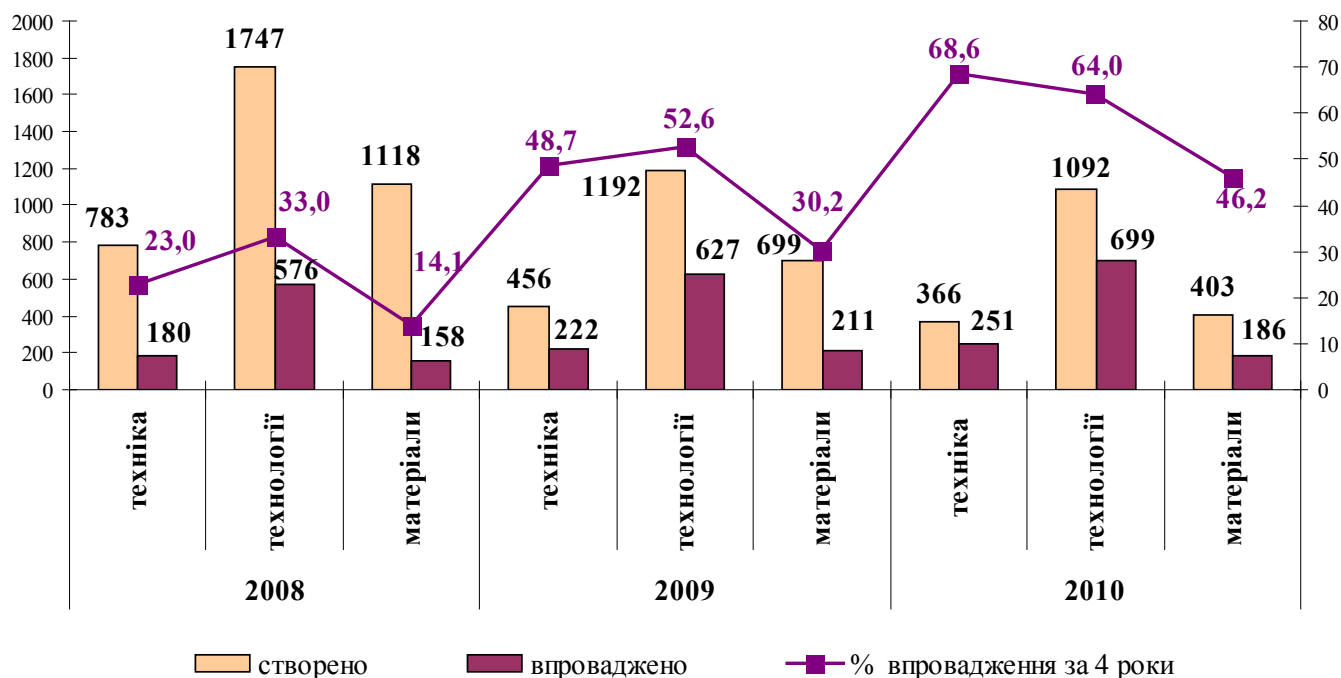
них у журналах і безоплатним запозиченням зарубіжними фірмами з наступним промисловим освоєнням за кордоном.

Світова практика показує: аби результати НДДКР знаходили свого споживача, процес «наука – виробництво» має зі споживача починатися. Сьогодні наука розвинутих країн становить невід'ємну частину комплексу «промисловість – інновації – освіта – наука».

Таблиця 2

Динаміка впровадження основних видів НТП

Роки створення / види НТП	Роки впровадження створеної НТП				
	2008	2009	2010	2011	2012
2008	2008	2009	2010	2011	2012
види техніки	52,2	43,9	1,7		2,2
технології	64,6	32,8	2,1		0,5
матеріали	58,2	39,2	0		2,5
2009	2009	2010	2011	2012	2013
види техніки	95,9	1,4	1,8		0,9
технології	95,2	1	1		2,8
матеріали	95,3	0,9	0,9		2,8
2010	2010	2011	2012	2013	2013
види техніки	70,1	12,4	0,8		16,7
технології	83,7	7,4	1		7,9
матеріали	85,5	3,8	0,5		10,2

Рівень впровадження основних видів НТП за роками, од., %

Для розвитку національної інноваційної системи потрібно займатися не тільки питаннями створення наукових розробок та їх підготовкою до впровадження. Більш дієвий (а може, і єдиний) механізм, який потрібно розвивати, – це держзамовлення на кінцевий продукт. Якщо держава буде замовником готової продукції, то це підніме і наукові установи, і виробництво.

Усі національні моделі економік інноваційного типу передбачають стимулювання внутрішнього попиту на інновації, створення специфічних ринкових ніш інноваційної економіки. Більше того, у багатьох країнах діють обмеження на експорт інноваційних продуктів і технологій. У вітчизняній ж інноваційній економіці ринкової ніші в Україні немає. Діючі державні програми спрямовані скоріше на стимулювання розробок, а не попиту [4; 5].

Щоб вітчизняна науково-технологічна сфера як джерело знань, технологій та інновацій змогла проявити себе як частина механізму підвищення конкурентоспроможності національної економіки, видається доцільним:

– вже на етапі планування наукових досліджень визначатися з видами НТП, які найбільш потрібні сьогодні державі, і на які є організації-замовники.

– збільшити кількість створюваних основних видів науково-технічної продукції – видів техніки, технологій, матеріалів. Розвиток науково-технічного прогресу доводить, що саме від цих видів НТП залежить технічний

рівень і конкурентоспроможність вітчизняної продукції.

– впровадити такий механізм, як держзамовлення на кінцевий продукт. Якщо держава буде замовником готової продукції, то це підніме і наукові установи, і виробництво. А також потрібно активізувати пошук споживачів наукових результатів і партнерів у середовищі бізнесу та промисловості.

– розв'язати проблему методичного забезпечення щодо вимог до оцінювання результатів і ступеня готовності впроваджувати, кількісно та якісно визначати результати впровадження науково-технічної продукції. Сьогодні оцінювання здійснюється суб'єктивно самими організаціями, що проводили дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Хаустов В.К. Інноваційний потенціал структурних зрушень в Україні / В.К. Хаустов // Економіка і прогнозування. – 2014. – № 2. – С. 85 – 93.
2. О Концепции научно-технологического и инновационного развития Украины / Постановление Верховной Рады от 13.07.1999, № 916–XIV, действует с 14.08.1999.
3. Геец В.М. Инновационные перспективы экономического роста в Украине в послекризисный период [Электрон. ресурс] / В.М. Геец, А.А. Гриценко. – Режим доступа : <http://www.group-global.org/ru>.
4. Фімцева Т.В. Правове регулювання впровадження результатів інтелектуальної діяльності / Т.В. Фімцева // Успіхи сучасного природознавства. – 2010. – № 3. – С. 177 – 180.
5. Грига В.Ю. Теоретичні та практичні аспекти використання наукових результатів НАН в економіці України : монографія. – 2-ге вид., переробл. / В.Ю. Грига. – Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України. – К., 2010. – 113 с.

Шановні пані та панове!

За інформацією Державного підприємства по розповсюдженню періодичних видань «Преса», з **28 вересня** поточного року стартувала передплата на періодичні видання **на 2016 рік**.

Ви можете оформити передплату на періодичне видання за «Каталогом видань України» у відділеннях поштового зв'язку та на сайті ДП «Преса»: www.presa.ua